

**LIITE 5 KIUUSAAMISEN, HÄIRINNÄN, SYRJINNÄN JA VÄKIVALLAN
ENNALTAEHKÄISYN, PUUTTUMISEN JA TAPAUSTEN SEURANNAN
SUUNNITELMA**

Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan
ennaltaehkäisyn, puuttumisen ja tapausten seurannan
suunnitelma

Kuusamon perusopetus

päivitetty 23.4.2023

1 TERVEELLINEN, TURVALLINEN JA HYVINVOIVA OPPILAITOSYHTEISÖ

Hyvä kohtelu on jokaisen oppilaan oikeus. Turvallisessa opiskeluympäristössä oppilas voi keskittyä opiskeluun ilman pelkoa kiusaamisesta, häirinnästä, syrjinnästä ja väkivallasta. Jokainen voi kokea itsensä hyväksytyksi sellaisena kuin on uskaltamalla tuoda omat näkemyksensä ja mielipiteensä esille.

Kiusaaminen, häirintä, syrjintä ja väkivalta ovat opiskeluympäristöissä yksiselitteisesti kiellettyjä. Oppilas tai koulun henkilöstö ei saa kiusata eikä syrjiä ketään eikä vaarantaa muiden turvallisuutta tai terveyttä. Asian varhainen käsittely yhdessä huoltajien kanssa edistää lasten ja nuorten kokeman kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän tai väkivallan päättymistä. Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän väkivallan ehkäiseminen ja niihin järjestelmällinen puuttuminen tukevat yksittäisen oppilaan ja koko yhteisön hyvinvointia ja kiinnittymistä koulutyöhön.

Kuusamon kaupungissa on luotu oma kiusaamiseen puuttumisen Kuusamon malli, johon voi tutustua tarkemmin kaupungin kotisivujen kautta. Kiusaamisen malliin on koottu toimintatavat yksilöiden kohdattua tai havaittua kiusaamista ikäryhmittäin varhaiskasvatuksesta ikäihmisiin.

Oppilaan kokema kiusaaminen, häirintä, syrjintä tai väkivalta voi tulla esille oppilaan, huoltajan tai henkilöstön kertomana. Kun asia tulee tietoon, tilanne selvitetään ja tunnistettuun kiusaamiseen, häirintään, syrjintään ja väkivaltaan puututaan välittömästi niin, että se päättyy opiskeluympäristössä. Oppilaitoksen on huomioitava erityisesti oppilaiden kuuleminen. Oppilaiden välisiä tilanteita ratkaistaessa on tärkeä huomioida lasten ikä ja kehitystaso.

Turvallisen opiskeluympäristön rakentaminen on kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisemisessä avain asemassa. Kuusamon kaupungissa oppilaitoksissa kiinnitetään erityistä huomioita oppilaitosympäristön terveellisyyteen, turvallisuuteen ja hyvinvointiin. Yhteisöllinen, sitouttava kouluyhteisötyö on osa oppilaitosten toimintakulttuuria. Oppilaitoksissa on erilaisia toimia hyvinvoivan oppilaitosyhteisön rakentamisessa. Perustana ovat oppilaitoksen järjestyssäännöt ja niiden noudattamisen seuraaminen. Kuusamon kaupungissa on oppilaitoksissa luotu muun muassa hyvinvoinnin vuosikellot, joihin suunnitelmallisesti kirjataan keskeisiä tavoitteita, joiden kautta vaikutetaan koko kouluyhteisön hyvinvointiin, viihtymiseen ja ilmapiiriin, jossa kaikki oppilaat ja henkilöstö voivat kokea olonsa turvalliseksi. Lisäksi oppilaitosten yhteinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus suunnitelma luo perustaa arjen toiminnalle oppilaitoksissa.

Jokaisen koulu- tai oppilaitosyhteisön jäsenen tulee tunnistaa kiusaaminen ja sen erilaiset muodot sekä tuntea yhteisön tavat kiusaamistilanteisiin puuttumisessa. Parasta kiusaamisen vastaista työtä on sen ennalta ehkäisy. Varhainen tunnistaminen ja tehokas puuttuminen kiusaamistilanteisiin ehkäisee myöhempiä kiusaamisesta aiheutuvia, usein vakavia psykososiaalisia vaikutuksia.

Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyn, puuttumisen ja tapauksen seurannan suunnitelma on Kuusamon opiskeluhoitosuunnitelman liite.

2 KIUSAAMISEN, VÄKIVALLAN, HÄIRINNÄN JA SYRJINNÄN EHKÄISEMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN

2.1 KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISEMINEN

Yhteisöllinen toimintakulttuuri	<p>Yhteisöllisen toimintakulttuurin tavoitteena on yksinäisyyden ehkäisy ja kouluviihtyvyyden lisääminen. Yhteisöllisessä toimintakulttuurissa kunnioitetaan toista yksilönä ja arvostetaan erilaisia ajatuksia ja mielipiteitä. Yhteisöllisen toimintakulttuurin ylläpitämiseksi toimitaan suunnitelmallisesti, havainnoidaan ja tuetaan yksilöä oikea-aikaisesti. Oppilas tulee yksilönä kuulluksi ja nähdyksi omana itsenä.</p> <p>Vastuu tästä henkisen, fyysisen ja sosiaalisen turvallisuuden kokonaisuudesta on rehtorilla/apulaisrehtorilla/koulunjohtajalla. Opettajat vastaavat ryhmän turvallisuudesta ja hyvinvoinnista opettaessaan ryhmää ja siirryttäessä oppimisympäristöstä toiseen. Kaikkien vastuulla on työpäivänä ylläpitää ja puuttua havaittuihin tilanteisiin tarvittaessa. Opettajat voivat hyödyntää erilaisia kyselyjä, sosiogrammeja, havainnointia ja muita menetelmiä havaitakseen ryhmässä olevia huolenaiheita.</p> <p>Oppilaiden osallistuminen oppimisyhteisön- ja ympäristön rakentamiseen edistää turvallisuutta ja hyvinvointia. Koulun osallisuusryhmätoiminta on yksi tapa huolehtia oppilaiden osallisuudesta (KEDU, kummiluokka-, tukioppilas-, verso, välkkäliikuttaja-, ja liikuntatutortoiminta). Myös henkilöstön osallisuus vaikuttaa hyvinvointiin. Erilaiset tiimit luovat yhteisiä toimintamalleja ja käytänteitä, jotka luovat turvallisuutta ja lisäävät hyvinvointia.</p> <p>Vuorovaikutukseen liittyviä ongelmia pyritään ehkäisemään avoimella keskustelulla, hyvällä johtamisella ja kaikkien tasapuolisella kohtelulla.</p> <p>Oppilaitoksissa ei hyväksytä minkäänlaista toista loukkaavaa käytöstä ja epäasialliseen toimintaan puututaan välittömästi.</p> <p>Oppilaitoksissa tilanteiden selvittämiseen rakentavasti sovittelun keinoin mahdollisuuksien mukaan.</p>
Tunne- ja vuorovaikutustaidot	Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen on suunnitelmallista ikä- ja kehitystaso huomioivaa toimintaa osana jokapäiväistä arkea oppilaitoksissa. Jokainen tarvitsee tunnetaitoja, joita ovat omien ja toisten tunteiden

	<p>tunnistaminen, tunteiden nimeäminen ja kyky säädellä ja käsitellä niitä. Nämä taidot lisäävät oppilaiden suojaavia tekijöitä sekä hyvinvointia ja selviytymistä arjessa.</p> <p>Koulussa opitaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja ryhmässä toimimisen taitoja osana oppiaineiden opetusta ja laaja-alaisen osaamisen kokonaisuutta. Painopiste tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisessa on esi- ja alkuopetuksessa, mutta sitä jatketaan perusopetuksessa muiden oppiaineiden yhteydessä (esimerkiksi äidinkieli, ympäristöoppi ja terveystieto). Lisäksi oppilaan oman ryhmän luokanopettaja tai luokanohjaaja huolehtii ryhmien ryhmäytymisestä, jossa näitä taitoja harjoitellaan. Oppituntien lisäksi tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu arkisissa tilanteissa on tärkeä osa koulun toimintakulttuuria. Yhteisön kannustava ilmapiiri tukee oppilaiden aitoa toimijuutta sekä vertaissuhteiden muodostumista.</p> <p>KiVa-koulu malliin kuuluvat oppitunnit eri vuosiluokka-asteilla toimivat ennaltaehkäisevinä, kun kiusaamiseen liittyvistä teemoista pidetään oppitunteja. Myös muun muassa Oulun mallia Tunne- ja turvataitojen kehittämiseksi voidaan hyödyntää oppilaitoksissa. Yläkoulussa pidettävillä luokanohjaajan tunneilla on myös kiusaamista ennalta ehkäisevä vaikutus.</p> <p>Hyvän ilmapiirin rakentumiseen vaikuttaa kohtaamiset oppilaiden väliset, oppilaiden ja henkilöstön väliset tai henkilöstön väliset kohtaamiset. Myönteisten tilanteiden rakentuminen mahdollistuu hyvien käytöstapojen ja kohtelaiden käyttämiselle (esimerkiksi tervehtiminen, kiittäminen ja myönteinen asenne).</p> <p>Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisen tavoitteet ja menetelmät kirjataan lukuvuosittain päivitettävään oppilaitoksen hyvinvoinnin vuosikelloon ja niiden toteuttamiseen osallistuu koko kouluyhteisö ja tarvittaessa myös koulun ulkopuolisia yhteistyökumppaneita.</p>
Opiskeluhoolto	<p>Kuusamon kaupungin opiskeluhoollon suunnittelusta, seurannasta ja kehittämisestä vastaa paikallinen Monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä (MOHRY). Mohry seuraa oppilaitosten monialaisten opiskeluympäristöjen tarkastusten suorittamisesta sekä valmistelee paikallisen oppilaitosten opiskeluhooltotyötä ohjaavan opiskeluhooltosuunnitelman. Tähän voi tutustua kaupungin kotisivuilta.</p> <p>Opiskeluhooltotyötä tehdään yksilöllisenä opiskeluhooltotyönä asiantuntijaryhmien kautta, jotka</p>

	<p>kootaan tapauskohtaisesti ja yhteisöllisenä opiskeluhoitotyönä.</p> <p>Oppilaitoskohtainen monialainen opiskeluhoitoryhmä suunnittelee, ohjaa ja arvioi oppilaitoskohtaista yhteisöllisen opiskeluhoitotyötä.</p> <p>Yhteisöllinen opiskeluhoitotyön toteutus on kaikkien oppilaitoksessa toimivien vastuulla. Tavoitteena on luoda positiivinen ja luottamuksellinen ilmapiiri kouluyhteisön jäsenten välille, jotta esimerkiksi kiusaamistapaukset tulevat helpommin aikuisten tietoon. Opiskeluhoitotyön kautta pyritään vaikuttamaan arjen sujuvuuteen ja kaikkien hyvinvointiin.</p> <p>Oppilaitoksessa voi olla lisäksi esimerkiksi oppimisen tuen resurssien jakamista varten omia ryhmiään.</p> <p>Kuusamon kaupungissa kolmannen, viidennen ja kahdeksansien vuosiluokkien oppilaille järjestetään laajaterveystarkastus terveydenhoitolaian mukaisesti.</p> <p>Tarkastuksessa huomioidaan sekä kodin, että koulun näkökulmat. Siellä keskustellaan muun muassa lapsen/nuoren kokemasta kiusaamisesta. Laajoista terveystarkastuksista saatavat koosteet tuottavat tietoa ryhmätasolla huomioitavista asioista opettajan hyvinvointityön tueksi.</p> <p>Oppilaat saavat keskusteluapua myös koulukuraattorilta tarvittaessa. Hoitajat saavat myös tilanteen vaatiessa ja tarpeen tullen tukea ja heitä ohjataan hakemaan apua muun muassa perheneuvolasta.</p>
Kodin ja koulun yhteistyö	<p>Koulussa vahvistetaan hyvää vuorovaikutusta ja yhteistyötä kodin kanssa. Kodin ja koulun välinen avoin ja luottamuksellinen yhteistyö on merkityksellisessä asemassa oppilaan hyvinvoinnin edistämiseksi ja oppimisen tuen oikea-aikaisuuden varmistamisessa.</p> <p>Lapset puheeksi toimintamalli, riittävä tiedottaminen ja matala kynnyksellä ottaa yhteyttä kotiin/kouluun edistää vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään tai syrjintään liittyvissä asioissa yhteydenotto tehdään ensisijaisesti puhelimitse.</p> <p>Koulu tukee omalla toiminnallaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Tarvittaessa perheitä ohjataan olemaan yhteydessä esimerkiksi perheneuvolaan.</p>

<p>Kiusaamisen vastaiset ohjelmat ja menetelmät</p>	<p>Kuusamon kaupungin perusopetuksen oppilaitoksissa on käytössä erilaisia menetelmiä kiusaamisen vastaisessa työssä:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Opinpolun eri nivelvaiheissa ja oppilaan arjen muuttuessa käydään LP-keskustelut mieli.fi/ 2) KiVa-koulun ennaltaehkäisevä materiaali ja KiVa-kysely kivakoulu.fi 3) VERSO <ul style="list-style-type: none"> - sovittelu.com/vertaissovittelu - Aikuisjohtoinen restoratiivinen sovittelu 4) Tunne- ja turvataitomateriaali, Oulu turvataitokasvatus.fi 5) Koulukunnossa, Mieli ry
<p>Ryhmäyttäminen turvallisen ryhmän rakentamisen menetelmänä</p>	<p>Ryhmäyttäminen on Kuusamon kaupungissa käytössä oleva menetelmä erityisesti opinpolun eri nivelvaiheissa, jolloin riski syrjäytymiselle korostuu.</p> <p>Jatkuvalla ryhmäyttämisellä on suuri merkitys. Se kiinnittää kouluun ja näin koulusta poisjääminen voi vähentyä.</p> <p>Ryhmäyttämistä voidaan toteuttaa eri tasoilla; luokka-/ryhmätasolla, luokka-astetasolla ja koko oppilaitosyhteisön tasolla.</p> <p>Ryhmäyttämisen tavoitteena on luoda oppilaiden keskuuteen turvallinen ilmapiiri, jossa he uskaltavat toimia aktiivisina vaikuttajina ja luottavat toisiinsa.</p> <p>Ryhmäyttäminen ja oppilaaseen tutustuminen alkaa jo tiedonsiirroille kodin ja lähettävän yksikön sekä tulevan yksikön välillä. Kuusamon kaupungin tutustumispäivä on ensimmäinen virallinen yhteinen päivä toukokuussa, jolloin oppilaat tutustuvat seuraavan vuoden ryhmään ja opettajaan.</p> <p>Ryhmäyttämistä jatketaan ikä ja ajankohtaiset tilanteet huomioon ottaen koko oppilaan opinpolun ajan.</p> <p>Varsinkin lukuvuoden alkaessa kaikkien opettajien ja oppilaitoksen henkilöstön toiminta tulee olla ryhmäytymistä ja osallisuutta tukevaa. Ryhmän oma opettaja, luokanopettaja, luokanohjaaja, voivat ryhmäyttämisessä hyödyntää tukena opiskeluhooltohenkilöstöä, kuten koulukuraattoria tai muita yhteistyökumppaneita.</p> <p>Ryhmäytyminen/ uusi ryhmä</p> <p>Tutustumis- ja luottamusharjoitukset</p>

	<ul style="list-style-type: none">• Toimiva ryhmä yhteistyö- ja tavoiteharjoitukset, itsetuntemus ja tunnetaidot, kommunikaatio, palautteenanto, ongelmanratkaisu, energianpurku ja rentoutus
--	--

2.2. KIUSAAMISEEN JA KONFLIKTITILANTEISIIN PUUTTUMINEN

Kiusaamiseen puuttuminen edellyttää erilaisia toimia kuin kouluyhteisön muiden ristiriitatilanteiden selvittely. Siksi on olennaista tunnistaa ja erottaa kiusaaminen muista haastavista tilanteista.

Jokaisen koulu- tai oppilaitosyhteisön jäsenen tulee tunnistaa kiusaaminen ja sen erilaiset muodot sekä tuntea yhteisön tavat kiusaamistilanteisiin puuttumisessa. Parasta kiusaamisen vastaista työtä on sen ennalta ehkäisy. Varhainen tunnistaminen ja tehokas puuttuminen kiusaamistilanteisiin ehkäisee myöhempiä kiusaamisesta aiheutuvia, usein vakavia psykososiaalisia vaikutuksia.

Kiusaamisen ominaispiirteitä ovat esimerkiksi toistuvuus, tietoisuus ja vallankäyttö (valtaepätasapaino) sekä se, että kyseessä on usein ryhmäilmiö. Vaikka konfliktitilanteessa kyse ei olisi kiusaamisesta, puututaan epäasialliseen käyttäytymiseen tilanteen edellyttämällä tavalla. Tavoitteena on ohjata konfliktitilanteita vertaissovitteluun (VERSO).

Kun kiusaamisen kriteerit täyttyvät, tilanteeseen puututaan alla kuvatulla tavalla.

1.2.1 Välitön puuttuminen	<p>Kiusaaminen voi tulla opettajan tietoisuuteen joko siten, että oppilas tulee itse asiasta kertomaan, oppilaan huoltaja tai muu aikuinen oppilaan eri kehitysympäristöstä välittää asiasta tietoa tai opettaja itse näkee tai kuulee toiselta oppilaitosyhteisön jäseneltä asiasta.</p> <p>Opettaja seuraa oppilaiden käyttäytymistä ja havainnoi signaaleja, jotka voisivat olla merkkejä kiusaamisesta (esimerkiksi poissaolot, vetäytyminen ryhmätilanteista tai kouluhaluttomuus).</p> <p>Välituntivalvoja kiinnittää huomiota yksin jääviin oppilaisiin ja konsultoi asiassa luokanopettajaa/luokanohjaajaa.</p> <p>Aamu- ja iltapäivätoiminnassa tai koulun kerhotoiminnassa ohjaaja välittää myös tiedot oppilaan opettajalle.</p> <p>Oppilaan opettaja ottaa asian puheeksi oppilaan ja huoltajan kanssa.</p> <p>Kiusaamista, väkivaltaa tai häirintää havainnut aikuinen puuttuu välittömästi konfliktiin selkeästi äänellä, kehonkielellä ja toiminnalla siten, että tilanne keskeytyy.</p> <p>Aikuinen tekee tilannearvion, miten tilanteen selvittämistä jatketaan.</p> <ul style="list-style-type: none">• verso• resto• Kiva toimintamalli• yksilökohtainen asiantuntijaverkosto
---------------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • sosiaalihuolto/ lastensuojelu / poliisi <p>Aikuinen varmistaa, että opetusryhmässä/ oppimisympäristössä on muiden turvallista jatkaa toimintaa, kun tilanteen osapuolten kanssa asiaa selvitetään.</p> <p>Osapuolten huoltajia informoidaan koetusta tai epäilystä kiusaamisesta, häirinnästä, syrjinnästä tai väkivallasta ja otetaan mukaan tapauksen selvittämiseen ja käsittelyyn.</p>
<p>1.2.2 Tilanearvio ja selvittelyvaihtoehdot</p>	<p>Kiusaamisen tietoon saanut aikuinen tekee tilanearvion, onko tilanne soviteltavissa oppilaiden vetämässä vertaissovittelussa. Mikäli on, niin aikuinen tekee vertaissovittelutilauksen oppilaitoksen mallin mukaisesti.</p> <p>Tilanearviossa selvitetään kuvaus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mitä on tapahtunut? Millaisesta kiusaamisesta on kysymys (fyysistä, sanallista, epäsuoraa, omaisuuteen kohdistuvaa vai verkossa tapahtuvaa)? - Milloin ja missä sitä on tapahtunut? Onko jatkunut kuinka kauan? - Ketkä ovat siihen osallistuneet ja keitä on ollut paikalla? - Jos kiusaamisesta on todisteita kuten some-, teksti- tai sähköpostiviestejä, ne pitää säilyttää. <p>Jos todetaan, että on kyse kiusaamisesta, väkivallasta, häirinnästä tai syrjinnästä voidaan järjestää joko aikuisjohtoinen restoratiivinen sovittelu, KiVa-selvittely tai yksilökohtainen asiantuntijaverkostopalaveri (LP neuvonpito)</p> <p>Vaihtoehtoisesti tai lisäksi järjestetään kasvatuskeskustelu, joka kirjataan Wilmaan. Myös kasvatuskeskustelussa huoltajalla on mahdollisuus osallistua keskusteluun.</p> <p>Syntynyt ratkaisu kirjataan ja sovitaan seurannasta.</p> <p>Tarvittaessa käytetään oppilaitoksen kurinpitotoimia järjestyssääntöjen mukaisesti.</p> <p>Oppilas joutuu korvaamaan vahingon, jonka hän on aiheuttanut tahallaan tai huolimattomuuttaan henkilökunnan jäsenelle tai toiselle oppilaalle. Korvaamisessa sovelletaan vahingonkorvauslakia.</p>
<p>1.2.3 Seuranta</p>	<p>Koska kiusaamiselle ilmiönä on tyypillistä toistuvuus, on suunnitelmallinen seuranta olennaista sen lopettamisessa. Seurantakeskusteluja voidaan järjestää yksi tai useampia. Tämän lisäksi osapuolten vuorovaikutustilanteita niin luokassa kuin välitunnillakin seurataan ja ohjataan. Vaikka kiusaaminen on saatu</p>

	<p>loppumaan, on tärkeä huolehtia, ettei kiusattu jää yksin ja ryhmän ulkopuolelle.</p>
1.2.4 Kirjaaminen	<p>Restoratiivisesta sovittelusta tehty Sopimus-paperi ja KiVa-selvittelylomakkeet arkistoidaan arkisto-ohjeen mukaisesti.</p> <p>Kasvatuskeskustelu kirjataan Wilmaan Tuki-välilehdelle kohtaan Toimenpiteet -> Lisää uusi -> Kurinpitotoimi-> Toimenpide + Oppilaan kuuleminen + kasvatuskeskustelua koskevat merkinnät.</p>
1.2.5 Verkossa tapahtuva kiusaaminen	<p>Verkossa tapahtuvaa kiusaamista ehkäistään ja siihen puututaan samoilla periaatteilla kuin perinteiseen kiusaamiseen. Opettajan tulee puuttua verkossa tapahtuvaan kiusaamiseen, joka tapahtuu kouluajalla, kouluun liittyvässä toiminnassa ja johon on osallisena koulun oppilaita. Jos opettaja saa tietoonsa kouluajan ulkopuolella tapahtuneesta mahdollisesta kiusaamisesta verkossa, hän välittää tiedon kyseisen oppilaan huoltajalle.</p>
1.2.6 Huoltajalle ilmoittaminen	<p>Hyvään toimintakulttuuriin kuuluu kouluyhteisön toimintatavoista sopiminen huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön osalta. Samalla linjataan se, miten keskusteluyhteydestä kotien kanssa huolehditaan ja miten huoltajiin ollaan yhteydessä mahdollisissa ongelmatilanteissa.</p> <p>Opettajan ja rehtorin tulee perusopetuksessa ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen</p> <p>ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle. Huoltajille voidaan kertoa, ketkä ovat olleet kiusaamistilanteen osapuolia ja asiassa mahdollisesti annetut seuraamukset. Objektiivisuuden säilyttäminen keskusteltaessa asiasta huolestuneen huoltajan kanssa on opettajan ammattitaitoa.</p>
1.2.7 Viranomaisille ilmoittaminen	<p>On tilanteita, joissa kiusaamista ei saada loppumaan koulun käytettävissä olevin keinoin ja tarvitaan ulkopuolista apua. Tilanne voi vaatia lastensuojeluilmoituksen tekoa.</p> <p>Epäselvissä tilanteissa rehtori, opettaja tai opiskeluhoillon asiantuntija voivat konsultoida poliisia tai lastensuojelua siten, ettei oppilas ole tunnistettavissa asiayhteydestä. Vakavimmissa tapauksissa koululla on oikeus ja velvollisuus ilmoittaa tilanteesta viranomaisille kuten poliisille.</p>

	<p>Kasvatuksen ja koulutuksen opetushenkilöstöllä on oikeus lapsen (=alle 18-vuotiaan) edun sitä vaatiessa tehdä ilmoitus sosiaalihuoltoon lapsesta tai hänen läheisistään. Tätä eivät salassapitosäännökset saa estää.</p> <p>Velvollisuus tehdä ilmoitus sekä lastensuojeluun että poliisille on silloin, kun on syytä epäillä lapsen kohdistuvaa seksuaalirikosta, tai henkeen tai terveyteen kohdentuvaa rikosta.</p> <p>Lastensuojeluilmoitus pitää tehdä viipymättä aina, kun havaitsee lapsen hoidossa ja huolenpidossa laiminlyöntejä, kun olosuhteet ovat lapsen kehitystä vaarantavat tai kun lapsen käyttäytyminen huolestuttaa. Näin on esimerkiksi silloin, kun oppilas tai alle 18-vuotias opiskelija laiminlyö koulunkäynnin, kantaa ikätasoonsa nähden suhteetonta vastuuta perheen arjesta, tai oppilas tai alle 18-vuotias opiskelija tekee rikoksia, käyttää päihteitä tai hänellä on mielenterveysongelmia tai itsetuhoisuutta.</p> <p>Opetushenkilöstö voi myös olla aina tarvittaessa yhteydessä lastensuojeluun tai poliisiin siten, että lapsi tai nuori ei ole tunnistettavissa.</p> <p>Kiusaaminen voi olla rikos, jos se täyttää rikoksen tunnusmerkit. Tällöin voi olla kyseessä pahoinpitely, kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen tai laitton uhkaus.</p>
<p>1.2.8 Kurinpito- ja puuttumiskeinot kiusaamistilanteessa</p>	<p>Joskus kiusaamista ei saada loppumaan seurantakeskustelujen systemaattisella järjestämisellä tai kutsumalla huoltajat keskustelemaan asiasta. Koululainsäädäntö tarjoaa keinoja puuttua ei-toivottuun käytökseen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jälki-istunto (enintään kaksi tuntia) Jälki-istunto kirjataan Wilmaan Tuki-välilehdelle kohtaan Toimenpiteet -> Lisää uusi -> Kurinpitotoimi-> Toimenpide + Oppilaan kuuleminen + jälki-istuntoa koskevat merkinnät. - Rehtori voi evätä oppilaan osallistumisen opetukseen enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi. - Rehtori voi antaa kirjallisen varoituksen. Huoltajalle tulee antaa mahdollisuus tulla kuulluksi. Kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös. - Kasvatus- ja sivistyslautakunta voi erottaa oppilaan määräajaksi enintään kolmeksi kuukaudeksi. <p>Erottamisesta tulee antaa päätös.</p>

1.2.9 Muutokset opetusjärjestelyissä	Rehtori voi tehdä joko tilapäisesti tai pysyvästi muutoksia opetusjärjestelyissä. Sitä ei kuitenkaan saa käyttää rangaistuskeinona.
1.2.10 Koulun vaihtaminen	Koulupaikan vaihtamista ei voida pitää suositeltavana toimintatapana, mutta sitä voidaan käyttää yksittäisessä tapauksessa viimesijaisena keinona. Vastaanottava oppilaitos tekee asiasta päätöksen.
1.2.11 Opiskeluhuollon palvelut oppilaan tukena	Opettajan vastuulla on huolehtia, että oppilaat ohjataan saamaan tukea opiskeluhuollosta. Kiusaamis- häirintä- ja väkivaltatilanteiden osapuolina olevilla oppilailla on oikeus tarvitsemaansa opiskeluhooltoon. Oppilaiden käytettävissä on kouluterveydenhuollon palvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut.
1.2.12 Kiusaaminen voi olla rikos	On tilanteita, joissa kiusaaminen on niin vakavaa ja pitkäkestoista, että se täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Keskustelu kiusaamisesta rikoksena ja oppilaan oman toiminnan rangaistavuudesta auttaa oppilaita ymmärtämään, miten vakavasta asiasta kiusaamisessa on kysymys. Kouluissa voidaan järjestää esimerkiksi teemapäiviä, joihin kutsutaan poliisi mukaan yhteistyökumppanina tuomaan rikosentunnusmerkkejä esille. Joskus kiusaaminen on rikos ja siitä pitää tehdä rikosilmoitus poliisille. Kiusaamiseen liittyviä rikosnimikkeitä voivat olla pahoinpitely, kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen tai laitton uhkaus.
1.2.13 Koulukohtaisten ilmiöiden huomioiminen ennaltaehkäisyn kehittämisessä	Oppilaitos huomioi oppilaitoksessa tehtävien kyselyjen tulokset kiusaamisen ennaltaehkäisevän työn suunnittelussa ja kehittämisessä. Esimerkiksi keväällä toteutettavasta KiVa-kyselystä saatua informaatiota hyödynnetään kiusaamisen ennaltaehkäisyssä.

3. HÄIRINTÄ

Häirintää voi olla vaikea erottaa kiusaamisesta, ja joskus myös väkivallasta. Häirintä voi ilmetä kiusaamisena tai väkivaltana iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan,

perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen, sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Esimerkiksi loukkaustarkoituksessa esitetyt rasistiset viisit tai seksuaalivähemmistöön kuuluvan toisen oppilaan tai opiskelijan nimittely ovat häirintää.

<p>Tunnistetaan häirintä ja rohkaistaan oppilasta tuomaan häirintä esille</p>	<p>Koulussa toimivat aikuiset havainnoivat ja huomaavat oppilaissa käytöksessä tapahtuvia muutoksia. Henkilökunta ottaa asian oppilaan kanssa puheeksi huolen ilmetessä. Koulun henkilöstön jäsen rohkaisee painostamatta oppilasta puhumaan kokemastaan häirinnästä joko hänelle tai opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiselle.</p>
<p>Oppilaan kanssa keskusteluun varataan aikaa</p>	<p>Asiasta puhuminen voi olla vaikeaa ja on tärkeä kiinnittää huomiota missä ja miten asiaa käsitellään oppilaan kanssa.</p> <p>Järjestä rauhallinen tila, ole läsnä, toimi kiireettömästi, kuuntele oppilasta.</p> <p>Selvitä mitä on tapahtunut ja keiden välillä.</p> <p>Koulun puuttumistoimet perustuvat selvittämisessä esiin tulleisiin tosiasioihin.</p>
<p>Koulussa havaitaan häirintää</p>	<p>Havaittuun häirintään puututaan heti samoin keinoin kuin puututaan kiusaamiseen ja väkivaltaan.</p> <p>Puuttuminen tehdään lapsen iän, kasvun ja kehityksen huomioivalla tavalla, ja siinä käytetään tarvittaessa laissa säädettyjä kurinpitokeinoja ja turvaamistoimia.</p>
<p>Koulussa saadaan selville sosiaalisessa mediassa tai verkossa tapahtuvasta häirinnästä</p>	<p>Sosiaalisessa mediassa ja verkossa tapahtuvaan häirintään, kuten seksuaaliseen häirintään ja ahdisteluun, on aina puututtava, jos tilanteet tai teot tulevat koulussa oppilaan työpäivän aikana esille.</p> <p>Oppilaan vapaa-ajalla, verkossa tai kotona kokema häirintä on ohjattava poliisin ja lastensuojelun kautta selvitettäväksi.</p> <p>Seksuaalisen häirinnän teot tulkitaan seksuaaliseksi väkivallaksi, jos ne kohdistuvat alle 16-vuotiaaseen,</p>

	ja silloin pitää olla viiveettä yhteydessä poliisiin ja lastensuojeluun.
Oppilas tekee koulupäivän aikana häirintätekoja sosiaalisessa mediassa tai verkossa	Tilanteeseen puututaan välittömästi. Oppilaan toiminta lopetetaan ja asiasta ollaan yhteydessä vanhempiin. Tarvittaessa konsultoidaan poliisia.
Yhteistyö kotien kanssa	Viiveetön ilmoitus häirintätilanteista osapuolten koteihin ja varhainen yhteistyö huoltajien kanssa ovat tärkeitä toimia häirinnän lopettamisessa. Asiaa käsittelevä aikuinen soittaa asiasta oppilaiden koteihin.
Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa	Opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit ovat keskeisiä opettajien yhteistyökumppaneita paitsi kiusaamis- ja väkivalta-, niin myös häirintätilanteiden selvittämisessä, ja niiden loppumista edistävissä toimissa esimerkiksi yksittäisen oppilaan ja perheen keskusteluapuna. Tarvittaessa koulusta ollaan yhteydessä muihin viranomaisiin.
Seuranta ja jatkohoito	Koululla on tärkeä rooli jatkohoidon onnistumisen kannalta.
Työyhteisön sisällä tapahtuva häirintä	Toimitaan työnantajan ohjeistuksen mukaisesti. Ollaan ensin yhteydessä esihenkilöön.

4 SYRJINNÄN TUNNISTAMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN

Mikä tahansa erilaisuus yhteisössä voi johtaa huonoon kohteluun lasten ja nuorten keskuudessa. Syrjinnän tunnistamiseksi onkin tärkeää tunnistaa kiusaamis- ja väkivaltilanteet. Keskeistä on havainnoida vähemmistöihin kuuluvien ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten arkea kouluissa.

Havainnoidaan ja tunnistetaan muutoksia oppilaan käyttäytymisessä	Koulussa havainnoidaan oppilaan käyttäytymisessä tapahtuvia muutoksia ja puututaan tilanteeseen jo varhaisessa vaiheessa. Koulun henkilöstön jäsen havainnoi ja ottaa syrjinnän puheeksi rohkaisten oppilasta kertomaan kohtaamastaan syrjinnästä ja/tai
---	---

	<p>vihapuheesta joko itselle tai opiskeluhuollon ammattilaiselle painostamatta.</p>
<p>Havaitaan syrjintää koulussa</p>	<p>Syrjintään puututaan koulussa samalla lailla kuin kiusaamiseen tai väkivaltaan.</p> <p>Puuttuminen tehdään lapsen iän, kasvun ja kehityksen huomioivalla tavalla, ja siinä käytetään tarvittaessa laissa säädettyjä kurinpitokeinoja ja turvaamistoimia.</p>
<p>Oppilas tekee koulupäivän aikana syrjiviä tekoja sosiaalisessa mediassa tai verkossa</p>	<p>Tilanteeseen puututaan välittömästi.</p> <p>Oppilaan toiminta lopetetaan ja asiasta ollaan yhteydessä vanhempiin.</p>
<p>Koulussa saadaan selville sosiaalisessa mediassa tai verkossa tapahtuvasta syrjinnästä</p>	<p>Sosiaalisessa mediassa ja verkossa tapahtuvaan syrjintään on aina puututtava, jos tilanteet tai teot tulevat koulussa oppilaan työpäivän aikana esille.</p> <p>Oppilaan vapaa-ajalla, verkossa tai kotona kokeman syrjinnän selvittely ohjataan vanhempien, opiskeluhuollon ammattilaisten tai tarvittaessa poliisin ja lastensuojelun kautta selvitettäväksi.</p>
<p>Yhteistyö kotien kanssa</p>	<p>Viiveetön ilmoitus syrjintätilanteista osapuolten koteihin ja varhainen yhteistyö huoltajien kanssa ovat tärkeitä toimia syrjinnän lopettamisessa.</p> <p>Asiaa käsittelevä aikuinen soittaa asiasta oppilaiden koteihin.</p>
<p>Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa</p>	<p>Opiskeluhuollon kuraattorit ovat keskeisiä opettajien yhteistyökumppaneita syrjintätilanteiden selvittämisessä, ja niiden loppumista edistävissä toimissa esimerkiksi yksittäisen oppilaan ja perheen keskusteluapuna. Tarvittaessa koulusta ollaan yhteydessä muihin viranomaisiin.</p>
<p>Opettajan ja muun henkilöstön johdonmukaiset syrjivät teot ja vihapuheeseen puuttuminen</p>	<p>Aikuisen oppilaaseen kohdistama syrjintä on ehdottomasti kielletty. Samoin kiellettyä on aikuisten välinen syrjintä ja epäasiallinen toiminta.</p>

	<p>Toimitaan työnantajan ohjeistuksen mukaisesti.</p> <p>Ollaan ensin yhteydessä esihenkilöön.</p>
--	--

5 VÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN

Jokaisella on oikeus ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen. Lapsilla ja nuorilla on oikeus myös suojeluun, sekä huolenpitoon. Yksittäiset, fyysiset väkivaltatilanteet on helppo havaita ja jäljet helppo tunnistaa. Tiettyjä väkivallan muotoja on vaikea havaita tai tunnistaa, jollei lapsi tai nuori kerro kokemastaan väkivallasta aikuiselle. Väkiältä vahingoittaa terveyttä, aiheuttaa henkisiä ja fyysisiä oireita. Väkivaltateot täyttävät usein rikoksen tunnusmerkit. Esimerkiksi tönäiseminen, nipistäminen, tukistaminen ja päälle sylkäiseminen ovat lieviä pahoinpitelyn merkkejä.

Ennakointi	<p>Koulussa suunnitellaan, miten oman ja muiden turvallisuus varmistetaan väkivaltatilanteisiin puututtaessa. Luodaan omat toimintatavat, miten puututaan eri väkivallanmuotoihin: uhkailu, alistaminen, laiminlyönti tai sosiaalisessa mediassa tai verkossa tapahtuvaan lapsen kohtaamaan väkivaltaan. Nämä kirjataan pelastussuunnitelmaan.</p> <p>Koulun henkilöstön on tärkeää tunnistaa kunkin lapsen väkivaltaista käytöstä laukaiseva tekijä tai tunne, jolloin tilanteen syntymistä voidaan estää.</p>
Ota väkiältä puheeksi	<p>Koulun henkilöstön jäsen havainnoi ja ottaa väkivallan puheeksi rohkaisten oppilasta kertomaan painostamatta kokemastaan väkivallasta joko työntekijälle itselle tai opiskeluhuollon ammattilaiselle.</p>
Mistä tunnistan, jos oppilas on kohdannut väkivaltaa	<p>Lapsen tai nuoren käytös muuttuu selvästi.</p> <p>Lapsella tai nuorella on selvittämättömiä poissaoloja.</p> <p>Lapsella tai nuorella on ahdistuneisuutta tai masentuneisuutta.</p> <p>Lapsella tai nuorella on käytösongelmia, kuten aggressiivisuutta ja väkivaltaisuutta, huomion hakua (esimerkiksi päihteiden käyttöä) tai eristäytymistä.</p>

	Lapsella tai nuorella on keskittymis- ja oppimisvaikeuksia.
Väkivaltatilanteeseen puuttuminen	<p>Väkivaltaan puuttuminen tehdään lapsen iän, kasvun ja kehityksen huomioivalla tavalla.</p> <p>Tilanteeseen tuleva aikuinen arvioi tilanteen ja pyrkii selkeällä äänenkäytöllä, kehonkielellä ja toiminnalla lopettamaan tilanteen.</p> <p>Huolehdi, että muut oppilaat poistuvat tilanteesta.</p> <p>Pyydä hakemaan toinen aikuinen tilanteeseen tai huuda paikalle toinen aikuinen.</p>
Väkivaltaan tai väkivaltaepäilyihin puuttumisessa keskeistä on:	<ul style="list-style-type: none"> • sen selvittäminen, mitä on tapahtunut ja keiden välillä, ja ketkä ovat osallisia tilanteeseen ja ketkä sivustaseuraaajia • uhrin ja väkivaltaisesti käyttäytyneen tekijän huoltajille ilmoittaminen välittömästi tilanteen tai väkivaltaepäilyn tultua ilmi • turvallisuuden varmistaminen kasvu- tai opiskeluympäristössä • yhteisen keskustelun järjestäminen uhrin, ja alle 18-vuotiaan uhrin kohdalla hänen huoltajiensa kanssa, sekä tekijän, alle 18-vuotiaan tekijän kohdalla hänen huoltajiensa kanssa • uhrin ja väkivaltaisesti käyttäytyneen tekijän, ja alle 18-vuotiaiden kohdalla heidän huoltajiensa ohjaaminen opiskeluhuoltopalveluihin • kurinpitokeinojen ja -toimien, sekä turvaamistoimien käyttö • väkivallasta tai väkivaltaepäilystä poliisille ilmoittaminen ja rikosilmoituksen tekeminen • alle 18-vuotiasta koskien lastensuojeluun ilmoittaminen • tilanteen seurannasta sopiminen.

Jälkikäsitteily	Sekä väkivallan kohteena oleva että itse väkivaltaisesti käyttäytynyt, tarvitsee ammattilaisten apua ja oikea-aikaista tukea, jolla voidaan palauttaa lapselle turvallisuuden tunne. Osapuolet ohjataan opiskeluhoollon ammattilaisten palveluihin.
-----------------	---

6 SUUNNITELMAAN PEREHDYTTÄMINEN, SIITÄ TIEDOTTAMINEN JA PÄIVITTÄMINEN

Koulussa toimiva henkilökunta perehdytetään tähän suunnitelmaan lukuvuoden alussa ja aina kun uusi työntekijä aloittaa koulussa. Perehdyttämisestä ja siitä tiedottamisesta vastaa rehtori, apulaisrehtori tai koulunjohtaja. Vanhemmille suunnitelmasta tiedotetaan vanhempainilloissa sekä Wilmassa. Luokanopettajat ja luokanohjaajat tiedottavat oppilaita suunnitelmasta ja toimintatavoista lukuvuoden alkaessa.

Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyyn, puuttumisen ja tapausten seurannan suunnitelma päivitetään lukuvuosittain koulun kyseisen lukuvuoden hyvinvoinnin vuosikellon kirjausten osalta sekä opiskeluhoolltopalvelujen ammattilaiset, joiden puoleen asioiden selvittelyssä ja tapausten jälkikäsitteilyn ja tuen asioissa otetaan yhteyttä.

Yleisellä tasolla Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyyn, puuttumisen ja tapausten seurannan suunnitelman päivittämisestä vastaa opiskeluhoollon paikallinen ohjausryhmä.